

Куртъ-бунаръ дава най-голъмъ контингентъ ученици, а Силистра — най-малъкъ. Въ сравнение съ съответната относителна величина за Царството горнитъ относителни величини за околитъ сж все пакъ по-голъми. Тъй, децата, които посещаватъ първоначалнитъ училища въ Царството, съставятъ 57·7% по отношение на всички деца на възраст отъ 7 до 14 години, когато най-низката относителна цифра за околитъ отъ отстѣпената територия е 61·8% (за Силистра).

8. Грамотность на населението

Резултатитъ отъ просвѣтителната дейность на държавата, общинитъ и частнитъ лица, действащи въ кръга на закона на народното просвѣщение, сж твърде задоволителни. Като първа и най-важна последица отъ тази деятелность, проявена въ единъ извънредно късъ периодъ време отъ освобождението насамъ, се явява фактътъ на бързото ограмотяване на населението.

Грамотността на българското население и въобще на населението въ България днесъ достига твърде високо равнище. Това показватъ следнитъ данни:

Грамотността на новобранцитъ въ България отъ 1897 до 1909 год. е достигнала следнитъ размѣри;

На 100 новобранци, грамотни сж били презъ 1897 год. само 47·3 а презъ 1900 г. — 61·1, презъ 1905 год. 74·7, презъ 1908 г. — 77·0 и презъ 1909 г. — 79·2. Днесъ рѣдко се намира неграмотенъ войникъ. Собствено неграмотни се срещатъ не между българското население, а повечето помежду българскитъ поданици отъ ромънска, турска и циганска народности.

Грамотността на новобранцитъ у нашитъ съседи — Ромъния, Сърбия, Гърция и Турция е много по долна, отколкото тази у насъ.

Грамотността на населението въ отнетата Добруджа по Букурещкия договоръ е по-малка, отколкото общо за Царството. Това е благодарение на голѣмия % на турското население, което едва напоследъкъ почва да се загрижва все повече за просвѣтата си, поради ефикасното прилагане на закона относно задължителното обучение.

Въ околитъ, отъ които сж отстѣпени части на Ромъния, грамотността на новобранцитъ е, както следва:

% на грамотнитъ презъ годинитъ :

	1897	1900	1905	1909
Въ окол. Балчикъ . . .	54·3	66·5	67·5	68·8
„ „ Добричъ . . .	35·3	42·9	51·7	59·3
„ „ Куртъ-бунаръ . . .	7·8	16·4	15·4	27·8
„ „ Силистра . . .	52·3	67·6	50·0	59·1
„ „ Тутраканъ . . .	20·9	26·2	36·5	40·3
Общо въ 5-тѣ околии	32·2	—	44·6	54·1
Общо въ Царството .	47·3	63·1	74·7	79·2

Въ Куртъ-бунаръ и Тутраканъ по-голъма часть отъ представенитъ предъ наборнитъ комисии младежи сж отъ турска народность, между която грамотността е твърде низка. А

въ Силистра и Добричъ едно голѣмо число (повече отъ четвъртината) отъ тѣзи младежи сж сжщо отъ турска народность. На това именно се дължи сравнително слабата грамотность у младежитъ отъ горнитъ околии. Прави впечатление бързото увеличение грамотността въ всички изобщо околии и общо въ Царството. Вижда се сжщо, че грамотността въ Куртъ-бунаръ и Тутраканъ се силно увеличава, колкото се приближаваме къмъ годината 1909. Турското население бързо се ограмотява, благодарение на свободата на обучение на свой матеренъ езикъ, гарантирана отъ конституцията и насърдчавана отъ специалния законъ за народното просвѣщение.

Ако допуснемъ, че грамотността на новобранцитъ презъ 1897 год. е била 100, то презъ 1909 год. тя е достигнала въ Царството и въ 5-тѣ изброени околии, както следва:

	Грамотни новобранци	
	презъ 1897 г.	презъ 1909 г.
Въ Царството	100·0	167·4
Въ 5-тѣ околии	100·0	168·0
„ Балчикъ	100·0	145·1
„ Добричъ	100·0	168·0
„ Куртъ-бунаръ	100·0	356·4
„ Силистра	100·0	113·0
„ Тутраканъ	100·0	192·3

Тия данни показватъ, че степенъта на ограмотяването е била най-силна въ околия Куртъ-бунаръ, дето отъ 100 достига до повече отъ троенъ размѣръ — 356·4, после въ Тутраканъ и въ Добричъ. Въ тѣзи три околии населението се е ограмотявало по-бърже, отколкото изобщо въ Царството: твърде слабо е вървѣло ограмотяването на населението въ околия Силистра. Но тамъ въобще грамотността е твърде висока: много по-висока, отколкото грамотността на съседнитъ околии съ голѣмо турско население — Тутраканъ и Куртъ-бунаръ.

Но грамотността въобще въ тоя край е сравнително твърде низка. Това се забелязва не само по отношение на новобранцитъ, но и изобщо по отношение на цѣлото население.

Така, презъ 1905 година общата грамотность въ Царството по-отношение на цѣлото население е 27·9% грамотни и 72·1% неграмотни. Въ отстѣпената на Ромъния область грамотността се изразява въ следнитъ проценти: грамотни 20·5%, неграмотни 79·5%. И у двата пола, при това, грамотността е тамъ по-низка. Така на 100 отъ мъжетъ или респек. отъ женитъ грамотни сж:

	Мже	Жени	Изобщо
Въ Царството	40·7	14·7	27·9
Въ отстѣпената область .	28·8	11·4	20·5

Разликата между мъжката грамотность въ Царството и отстѣпената область е много значителна, отколкото тая между женската грамотность. Но въобще женската грамотность и въ Добруджа, както и въ Царството, е твърде незначителна.

Общата грамотность варира по околии въ твърде голѣми отклонения. Това се дължи